

УДК 811.133.1'25'.373.

Мелешенко А. І.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ МЕТАФОРИ У КРОС-КУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

Концепти утворюються на основі ментальної картини світу певного народу. У свою чергу концептуальна «технологічна» картина світу утворюється під час роботи, у головах фахівців, спеціалістів інженерів, які користуються специфічними технічними термінами. На відміну від української мови, термінологія французького науково-технічного дискурсу побудована на широкому використанні загальноживаної лексики французької мови. Знання технічної термінології забезпечує правильне розуміння наукової інформації. Незважаючи на великі досягнення у цій галузі, окремі види термінології ще є недостатньо вивченими, особливо з точки зору когнітивної лінгвістики. Це стосується насамперед проблеми утворення термінів-метафор з елементами метонімії та їх перекладу на українську мову. Надзвичайно активним є продукування термінів через метафору . за рахунок повторної номінації, що є важливою особливістю французького науково-технічного дискурсу.

Терміносистема, яка утворюється за допомогою метафор, являє собою найбільш динамічну і рухому лексичну систему мови. Вона швидко розвивається за рахунок створення нових галузей науки та техніки, через переосмислення сталих термінів або через вживання нових термінів-метафор у нових галузях або, за звичай, запозичуються слова загальноживаної лексики із мовного тезаурусу. Утворення термінів-метафор часто супроводжується семантичними зрушеннями, які ще є мало дослідженими у сучасному французькому науково-технічному дискурсі. Ці зрушення, метафоричні перенесення лексичного значення слова, можуть бути прямими і оберненими. Процеси, які відбуваються під час метафоричного продукування термінів є досить динамічними, тому й постійно привертають увагу вчених-лінгвістів. Саме термін-метафора, який базується на вторинній номінації слів, є найменш дослідженим у сучасному французькому науково-технічному дискурсі.

Метою дослідження є виокремлення класів та підкласів метафор найбільш продуктивних при утворенні термінів французького науково-технічного дискурсу; виділення характерних рис термінів-метафор французького науково-технічного дискурсу при семантичних зрушеннях; аналіз асиметрії понять (тобто їх розширення або звуження) у 2-х мовах, які виникають у перекладі під час семантичного зсуву

лексичного значення слів у термінах-метафорах. Яким чином саме в спеціальній термінології через терміни-метафори виявляється зв'язок розвитку мови з історією духовної і матеріальної культури народу. Які характерні риси мають класи і підкласи антропологічних та зооморфних термінів-метафор, що належать до науково-технічного дискурсу французької мови. Чому саме метонімічна метафора та сильно впливає на утворення термінів та термінологічну полісемію. Які семантичні зрушення відбуваються у лексичних значеннях термінів у випадку асиметрії понять при перекладі з французької на українську та навпаки.

Терміни, як особливий вид спеціальної лексики, утворюються на базі концептів, які застосовуються у різних галузях наукового дискурсу. Вони допомагають достовірно передавати наукову та технічну інформацію. Терміни відрізняються від загальноживаних слів тим, що мають дефініцію, яка розкриває найбільш суттєві ознаки спеціальних понять. Вони можуть бути полісемантичними, спільним для кількох галузей техніки чи науки. Усі терміни об'єднуються в терміносистеми, які виражають певні поняття однієї галузі знань. Між термінологічна полісемія полягає в тому, що термін однієї термінології залучаються іншою термінологічною системою у разі відсутності цього поняття в даній системі. +

На основі груп термінів, які утворюють значну кількість у терміносистемі, створюються класи, які мають характерні риси подібні для усього класу. Одним з таких класів є антропологічні або антропоморфні метафори – позначення деталей, механізмів, технічних приладів, на основі побудови людського тіла або зовнішньої схожості з частинами людського тіла (щока, шия, рука, рот, голова, палець, коліно, , тощо) як наприклад: *bras porte-scie* (рама механічної пилки), *piéd de pale* (корінь (п'ятка) лопатки), *vis-mère* (ходовий гвинт), *boulot tête à oreille* (крильчата головка бовта), *le rivet à tête goutte de suif* (подвійна заклепка, дослівно «у вигляді краплі людського поту»), *tampon de bouche* (дульна пробка), *talon du bas* (п'ятка панчохи), *gorge du talon* (фронт каблука), *l'articulation genouillée* (колінне шарнірне з'єднання), *le levier coudé* (колінчатий важіль). Якщо ми порівняємо останні 2 терміна: *l'articulation genouillée* (колінне шарнірне з'єднання), *le levier coudé* (колінчатий важіль) та *tête de cheval* (колінчатий кутувий балансир), то тут важливо підкреслити, що *genouillée* та *coudé* вказують на те, що дані метафори утворилися напряму за допомогою «коліна» як частини людського тіла. Тоді, як у метафори *tête de cheval* (колінчатий кутувий балансир) зооморфної метафори, семема «коліно» у метафоричному французькому виразі наразі відсутня, проте присутня в українському перекладі «колінчатий», тому що вигнута шия коня також асоціативно

нагадує «коліно». На наш погляд, тут має місце концептуальна асоціативна асиметрія, французького та українського термінів, тобто непрямий перенос поняття, а з семантичним зсувом значення слова при утворенні терміна-метафори французького науково-технічного дискурсу. До того ж треба зауважити, що при утворенні цих термінів приймають участь два класи метафор: клас антропологічних (*l'articulation genouillée* – колінне шарнірне з'єднання і *le levier coudé* – кутовий важіль) та клас зооморфних метафор (*tête de cheval* – колінчатий кутовий балансир). Поєднання двох класів термінів-метафор у французькому науково-технічному дискурсі є досить рідким явищем у термінології. Подібний семантичний зсув значення слова та непрямий перенос поняття при утворенні терміна-метафори ми маємо у наступному прикладі *boulot tête à oreille* (крильчата головка бовта), коли *tête à oreille* (головка з вухами) перетворюється в українському перекладі у «крильчату головку бовта», тому що «вуха» асоціативно все ж таки нагадують в чомусь крила. У терміні *le rivet à tête goutte de suif* (подвійна заклепка, дослівно «у вигляді краплі людського поту») український переклад метафоричного терміну достатньо вмотивований з точки зору когнітивної лінгвістики, тому що «голівка» та «крапля поту» у підсумку, якщо їх покласти одне поверх іншого, таки утворюють «подвійність» заклепки.